

Arteterapia ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii na łamach wybranych czasopism dla bibliotekarzy („Poradnik Bibliotekarza”, „Bibliotekarz”, „Biblioteka w Szkole”) w latach 2009 - 2011 - próba bibliografii adnotowanej¹

Art therapy with particular regard to bibliotherapy in the pages of selected journals for librarians (“Poradnik Bibliotekarza”, “Bibliotekarz”, “Biblioteka w Szkole”) in 2009-2011 - an attempt annotated bibliography

Abstrakt:

Dokonano próby stworzenia bibliografii adnotowanej prac dotyczących arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii zamieszczonych w „Poradniku Bibliotekarza”, „Bibliotekarzu” oraz „Bibliotece w Szkole” w latach 2009-2011. Przeprowadzono analizę rodzajów prac zamieszczonych w w/w tytułach. Prace podzielono na dwie grupy. Do grupy pierwszej zaliczono artykuły dotyczące sposobów prowadzenia arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii w bibliotekach różnych typów. W tej grupie znalazły się: scenariusze zajęć, artykuły poświęcone pracy z czytelnikiem o konkretnych potrzebach, (seniorzy, osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności), relacje z konferencji i spotkań poświęconych arteterapii, artykuły o pracy konkretnych bibliotek oraz sylwetki biblioterapeutów. W grupie drugiej umieszczono recenzje pozycji poświęconych biblioterapii oraz książek, które przez swą treść stanowią bazę do zajęć biblioterapeutycznych. Przeanalizowano, jakie rodzaje prac pojawiły się w każdym z tytułów. Najbardziej wszechstronnie temat podejmuje „Poradnik Bibliotekarza”. W tym tytule jest najwięcej, najbardziej różnorodnych prac poświęconych analizowanej tematyce. W „Bibliotece w Szkole”, z uwagi na profil czasopisma, temat jest przedstawiony tylko pod kątem bibliotek szkolnych. Z tego względu, w tym czasopiśmie jest najwięcej scenariuszy zajęć biblioterapeutycznych oraz programów edukacyjnych. W najmniejszym zakresie temat jest reprezentowany w „Bibliotekarzu”. W analizowanym odcinku czasowym w tym periodyku ukazały się pojedyncze artykuły i recenzje na powyższy temat.

Słowa kluczowe:

Arteterapia, biblioterapia, „Poradnik Bibliotekarza”, „Bibliotekarz”, „Biblioteka w Szkole”, bibliografia adnotowana, scenariusz zajęć, program zajęć, recenzje, czytelnik niepełnosprawny, biblioteki szkolne, biblioteki publiczne, biblioteki więzienne.

Abstract:

There have been attempts to create a bibliography of publications on art therapy with particular emphasis on bibliotherapy contained in “Przewodnik Bibliotekarza”, “Bibliotekarz” and “Biblioteka w Szkole” in 2009-2011. Analysis of the types of work appeared in each of the titles. Publications are

---

¹ Praca końcowa napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Wity Szulc

divided into two groups. The first group includes publications on how to conduct art therapy with particular emphasis on bibliotherapy in the libraries of various types. This group includes: lesson plans, articles dedicated to working with the reader about specific needs (seniors, people with various disabilities), the relationship of conferences, articles about the work of specific libraries and biographies of people involved in bibliotherapy. In the second group placed items reviews of books devoted to bibliotherapy, and reviews of books which may help to do lesson plans and educational programs. The most diverse publications on the analyzed topics are in "Przewodnik Bibliotekarza". Due to the profile of "Biblioteka w Szkole", the subject is presented only for school libraries. For this reason, in this magazine are the most lesson plans and educational programs. The smallest range is represented on "Bibliotekarz".

Keywords:

art therapy, bibliotherapy, annotated bibliography, lesson plan, reviews, disabled reader, school libraries, public libraries, prison libraries

1. Wstęp

Celem pracy jest próba stworzenia bibliografii adnotowanej arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii na łamach wybranych trzech czasopism dla bibliotekarzy: „Poradnika Bibliotekarza”, „Bibliotekarza” oraz „Biblioteki w Szkole”. Przeanalizowano rodzaje prac występujących w wyżej wymienionych czasopismach. Prace poświęcone arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii podzielono na dwie grupy:

- **grupa pierwsza** artykuły dotyczące sposobów prowadzenia arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii w bibliotekach różnych typów. Do tej grupy zaliczono:
  - Scenariusze oraz projekty zajęć,
  - Artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach: seniorzy, osoby z różnymi rodzajami niepełności fizycznej, emocjonalnej, czy intelektualnej, dzieci z dysleksją lub szczególnie uzdolnione, a odrzucone przez rówieśników
  - relacje z konferencji i spotkań poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii
  - artykuły o pracy konkretnych bibliotek (publicznych, szkolnych, więziennych)
  - sylwetki biblioterapeutów
- **grupa druga** recenzje. Do tej grupy zaliczono:
  - recenzje pozycji poświęconych stricte biblioterapii
  - recenzje książek, które przez swą treść stanowią bazę do zajęć biblioterapeutycznych

Wnioski z przeprowadzonej analizy umieszczono w Podsumowaniu.

2. Arteterapia ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii na łamach „Poradnika Bibliotekarza” w latach 2009-2011

„Poradnik Bibliotekarza” to czasopismo fachowe głównie dla bibliotekarzy pracujących w bibliotekach szkolnych, pedagogicznych, publicznych, ale też i naukowych. W analizowanym przez autorkę okresie na jego łamach ukazały się publikacje z arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii. Wśród prac możemy wyróżnić:

- **grupa pierwsza** artykuły dotyczące sposobów prowadzenia arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii w bibliotekach różnych typów
- **grupa druga** recenzje.

Rodzaje prac zaliczonych do grupy pierwszej

1. Scenariusze zajęć, które podpowiadają, na jakiej literaturze warto oprzeć lekcję i jakie pomoce wykorzystać.
2. Artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach:
  - a. Ciekawą grupą **artykułów są te dotyczące pracy z seniorami** – kluby seniora, Uniwersytety Trzeciego Wieku współpracujące z bibliotekami różnych typów, spotkania, kursy komputerowe. Dla tej grupy wiekowej biblioteki mają coraz liczniejszą i ciekawszą ofertę zajęć, także tych zawierających elementy arteterapii i biblioterapii.
  - b. Wśród czytelników bibliotek różnych typów są **osoby z różnymi rodzajami niepełności fizycznej, emocjonalnej, czy intelektualnej**. Na łamach „Poradnika Bibliotekarza” są artykuły zawierające opisy sposobów pracy z tymi grupami czytelników. Bardzo ważną grupę artykułów stanowią te poświęcone czytelnikom niewidomym, niedowidzącym i słabowidzącym. Ludzie ci także chcą korzystać z bibliotek i trzeba im zapewnić książki w alfabecie Braille’a oraz audiobooki.
3. Relacje z konferencji i spotkań poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii.
4. Artykuły o pracy konkretnych bibliotek, zarówno publicznych, jak i specjalnych, np. więziennych, zabawkowych. W analizowanym okresie nie było artykułów o bibliotekach szpitalnych.
5. W omawianym okresie czasowym w „Poradniku Bibliotekarza” pojawiła się jedna sylwetka biblioterapeuty.

Rodzaje prac zaliczonych do grupy drugiej

1. Recenzje stanowią osobną grupę publikacji. Wzięto pod uwagę:
  - a. recenzje pozycji poświęconych stricte biblioterapii
  - b. recenzje książek, które przez swą treść stanowią bazę do zajęć biblioterapeutycznych.

W analizowanym okresie czasu biblioterapia stanowiła stałą tematykę w „Poradniku Bibliotekarza”. Prace jej poświęcone pojawiały się bardzo systematycznie w różnych numerach i miały zróżnicowany charakter.

Próba bibliografii adnotowanej publikacji poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii, które ukazały się na łamach „Poradnika Bibliotekarza” w latach 2009 - 2011

Aktywny senior w bibliotece XXI w./ Joanna Golczyk, Karolina Mendyk // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 9, s. 24-25

Artykuł o działaniach Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu na rzecz seniorów. W bibliotece działa dyskusyjny klub książki i filmu, co stanowi szeroko pojętą arteterapię dla seniorów.

Agresja wśród młodzieży/ Bożena Milczuk // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 9, s. 3-8

Artykuł poświęcony zjawisku agresji wśród młodzieży. Autorka przedstawia sposoby walki z tym zjawiskiem.. Wiele programów mających przeciwdziałać przemocy zakłada zajęcia arteterapeutyczne i biblioterapeutyczne.

Białe, a jednak czarne [rec.: Nowak E.: Bardzo biała wrona]/ Małgorzata Kąkiel // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 12, s. 6-7

Książka o bardzo toksycznej relacji łączącej parę nastolatków – Norbert osacza Natalię, całkowicie zawłaszcza. Dziewczynie udaje się wyzwolić z niszczącej relacji. Okazuje się, że chłopak niszczy psychikę także siostry, która ma duży talent muzyczny. Sam swój talent muzyczny zaniedbał. Książka o tym, że nigdy nie przenikniemy drugiego człowieka do końca, nie przewidzimy losu ani swojego ani drugiego człowieka. Zawsze jednak mamy prawo przerwać relacje, która nas niszczy.

Biblioteki otwarte na współpracę z Uniwersytetami Trzeciego Wieku/ Beata Walczak // „Biblioteka dla Seniorów” [dod. Do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 1, s. 4-7

W Polsce coraz większą popularność zdobywają Uniwersytety Trzeciego Wieku. Wiele z nich współpracuje z bibliotekami publicznymi. Biblioteki mają doskonałą bazę do warsztatów dla seniorów. Seniorom łatwiej przyjść do biblioteki publicznej niż na wyższa uczelnię.

Biblioteka-przyjaznym miejscem dla starszego człowieka/ Mirosława Dobrowolska // „Biblioteka dla Seniorów” [dod. Do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 1, s. 1-2

Cały dodatek jest poświęcony pracy z osobami starszymi. Biblioteka to dla osób starszych jedno z miejsc, w których mogą otrzymać jakże potrzebne zainteresowanie. Biblioteka może stanowić miejsce spotkań Klubu Seniora. W Bibliotece mogą odbywać się zajęcia, warsztaty, a także praca indywidualna z czytelnikiem. Dodatek prezentuje przykładowe sposoby pracy z seniorami, podpowiada także, jak gromadzić literaturę dla tej grupy użytkowników.

Biblioteka Publiczna miasta i gminy Zduny/ Mirosława Szymczak // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 10, s. 22-27

Opis działań Biblioteki Publicznej miasta i gminy Zduny. Zwrócenie uwagi na wieloletnią działalność biblioterapeutyczną. Prowadzenie zajęć mających na celu wzmocnienie własnej wartości, oswojenie z lękami. Bibliotekarki pracują z podopiecznymi Domu Pomocy Społecznej w Zdunach. Biblioteka rozpoczęła także współpracę ze Zdunowskim Stowarzyszeniem wzajemnej Pomocy. Celem jest pomoc rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym oraz rodzinom osób niepełnosprawnych.

Biblioteki zabawkowe/ Agata Walczak-Niewiadomska // „Świat Książki Dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2011, nr 5, s. 2-4

Artykuł zawiera opis bibliotek zabawkowych – Toy Libraries i ich roli w pracy z osobami chorymi. Biblioteki zabawkowe to szczególny rodzaj bibliotek. Gromadzą one i udostępniają gry oraz zabawki. Ponadto zajmują się szeroko pojętą arteterapią. Organizują warsztaty uczące twórczej i efektywnej zabawy, która pomaga rozwijać talenty, czy choćby pokonać nieśmiałość. Toy Libraries są bardzo popularne w krajach niemieckojęzycznych. Artykuł zawiera opis sposobów działania takich placówek w różnych krajach Europy – zwłaszcza krajach niemieckojęzycznych.

Biblioteki z za krat/ Mirosława Dobrowolska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 3, s. 3-8

Charakterystyka bibliotek aresztów śledczych w Warszawie. Omówienie sposobów pozyskiwania, rozlokowania i udostępniania zbiorów. Zwrócenie uwagi na biblioterapeutyczną funkcję bibliotek więziennych. Dla osadzonych więzienna biblioteka czasem stanowi okazję do pierwszego kontaktu z książką. W bibliotece tego typu znajdują się książki pomocne w poradzeniu sobie z poczuciem odrzucenia, z samotnością, a także pozycje pomocne w uzupełnieniu czy zdobyciu wykształcenia. Więźniowie w bibliotece mogą uczyć się, jak korzystać z internetu jako źródła informacji.

Ciągły proces dojrzewania [rec.: Ostrowicka B.: Zjeść żabę]/ Małgorzata Kąkiel // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 12, s. 6-7

Książka stanowiąca wartościowy warsztat biblioterapeutyczny. Autorka podejmuje temat pracy nad sobą samym. Jest ona konieczna, gdyż uciekając od problemów, tak naprawdę wiążemy się z nimi jeszcze bardziej. Proces pracy nad sobą będzie trwał całe życie. Główna bohaterka książki nastoletnia Julia nie potrafi zmierzyć się ze swoimi problemami, próbuje od nich uciekać, przez co jeszcze bardziej się w nie zagłębia. Nadzieję na zmianę przynosi poznana podczas wakacji młodsza o rok Weronika, która jest pełna siły, energii i otwartości wobec świata i to pomimo wielu problemów.

Czytelnik niedowidzący i niewidomy w bibliotece/ Anna Rutkowska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 7-8 s. 13-17

Omówienie rodzajów zbiorów, z których korzystają osoby niewidome i słabowidzące – audiobooki, e-booki, książki brajlowskie, książki z powiększonym drukiem, tyflofilmy. Omówienie rozwiązań architektonicznych, kolorystyki wnętrza, oświetlenia. Wskazanie czynników ułatwiających niewidomym i słabowidzącym jak najbardziej samodzielne i aktywne poruszanie się po bibliotece.

Dlaczego cicho o głośnym czytaniu dla niewidomych?/ Joanna Przybyło // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 12, s. 14

Artykuł zawiera propozycję głośnego czytania osobom niewidomym, niedowidzącym i słabowidzącym. Podkreślenie roli audiobooków, które dla tej grupy odbiorców stanowią możliwość samodzielnego kontaktu z książką. Głośne czytanie jest kontaktem z książką za pośrednictwem drugiego człowieka. Stanowi okazję do spotkania z drugim człowiekiem.

Duże problemy małych dzieci/ Maria Ryll // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 12, s. 7-8

Relacja ze spotkania poświęconego literaturze norweskiej oraz tzw. trudnym tematom w literaturze dziecięcej – doświadczenie straty, choroby, śmierci. Ta grupa dzieci w sposób szczególny wymaga biblioterapii. Bibliotekarz powinien znać książki, które pomogą mu w pracy z takimi osobami.

Działaj lokalnie – tak jak Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Grójcu/ Kinga Majewska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 10, s. 23-25

Biblioteka prowadzi szereg działań, które są formą arteterapii. W ramach akcji Lato w Bibliotece bibliotekarki prowadziły zajęcia dla dzieci, które nie wyjechały na wakacje. Dużą część grupy stanowiły dzieci z rodzin dotkniętych bezrobociem, dużymi problemami finansowymi, dzieci mające problemy w nauce, a także w relacjach z rówieśnikami. Uczestnikom zajęć starano się wszczepić nawyk twórczego spędzania wolnego czasu.

Gabinet biblioterapeutyczny im. Ireny Boreckiej/ Genowefa Surniak //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 5, s.28-29

We wrocławskiej siedzibie PTB Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutów znajduje się Gabinet Biblioterapeutyczny im. Ireny Boreckiej. Za zgodą jej męża – P. Andrzeja Świtały umieszczono w nim całą spuściznę po Irenie Boreckiej – jej notatki, książki, maszynopisy, scenariusze zajęć, prace licencjackie i magisterskie, których była promotorem. W Gabinetecie prowadzone są zajęcia biblioterapeutyczne. Będzie on służył kolejnym adeptom biblioterapii.

Gdy sen nie chce przyjść... scenariusz lekcji bibliotecznej/ Hanna Diduszko, Dorota Lemańska //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 7-8, s. 50-51

Scenariusz lekcji na podstawie książki Małgorzaty Strękowskiej-Zaremby – *Złodzieje snów*. Dzieci poznając losy bohaterki książki Basi, która nie może spać z powodu wielkiego smutku po rozstaniu rodziców, uczą się gdzie można szukać pomocy w razie problemów.

Jak ważny jest przyjaciel? – scenariusz zajęć z elementami biblioterapii dla uczniów przedszkoli i szkoły podstawowej/ Edyta Lachowska //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 7-8, s. 51-52

Jest to prezentacja scenariusza zajęć, których cel stanowi rozwój umiejętności służących budowaniu więzi koleżeńskich. Dzieci uczą się czym jest przyjaźń, kto to jest przyjaciel, jak go poznać.

Każdy z nas jest inny. Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych/ Krystyna Janeczko-Witkowska //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 10, s. 42

Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych na temat akceptacji samego siebie i innych w oparciu o opowiadania, bajki, poezję, dramę. Celem zajęć jest pokazanie, że każdy z nas jest inny. Gdyby wszyscy byli tacy sami na świecie byłoby nudno. Każdy zasługuje na szacunek. Dzieci uczą się, że im samym należy się szacunek i należy szanować innych.

Kiedy muszę nauczyć się żyć – biblioterapia dzieci niepełnosprawnych intelektualnie/ Lidia Ippoldt //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 3, s. 33-37

Omówienie sposobów pracy z książką z dzieckiem niepełnosprawnym umysłowo. Pokazanie celów jakie należy stawiać zaczynając taka pracę. Pokazanie jakie książki mogą być wykorzystane: bajki relaksacyjne, książki „łatwe w czytaniu”, książki zabawki, książki z dużym drukiem, nagrania dźwiękowe, zabawki i gry edukacyjne, ilustracje, karty wyrazowe. Prezentacja przykładowych scenariuszy zajęć biblioterapeutycznych na temat samoakceptacji z wykorzystaniem fragmentów Akademii Pana Kleksa.

Kropla, ale wartościowa.../ Magdalena Gogulska-Dębska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 7-8, s. 16-19

W 2009 r. dwudziestopięcioletnie istnienia obchodził Ośrodek czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu. Była to pierwsza placówka wychodząca naprzeciw potrzebom czytelniczym osób chorych. Bibliotekarki wychodzą do osób chorych, odwiedzają ich w domu. Pracują z dziećmi i z osobami dorosłymi. W każdy poniedziałek w Bibliotece odbywają się spotkania dla osób niepełnosprawnych, co stanowi dla nich możliwość bycia wśród ludzi, spotkania się. Bibliotekarki prowadzą także lekcje biblioteczne dla uczniów pełnosprawnych. Zawsze starają się wtedy przybliżyć dzieciom i młodzieży sposoby wychodzenia do ich niepełnosprawnych kolegów.

Książka mówiona we współczesnej bibliotece (na przykładzie Książnicy Pomorskiej)/ Alicja Klich // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 1, s. 3-6

Prezentacja Czytelni i Wypożyczalni Książki Mówionej w Książnicy Pomorskiej. Omówienie cech charakterystycznych audiobooków. Podkreślenie ich zalet w pracy z osobami z dysfunkcjami wzroku oraz z dysleksją. Pokazanie biblioterapeutycznych możliwości książki mówionej.

Książki i płyty dla potrzebujących z dostawą do domu/RyT// „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 3, s. 36

Bibliotekarki z Filia nr 25 Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu osobiście dostarczają książki do domu ludziom starszym, niesprawnym, słabowidzącym. Stanowi to formę biblioterapii. Dzięki tym działaniom ludzie Ci mogą mieć kontakt z książką. Bibliotekarki poświęcają im czas, orientują się w ich potrzebach czytelnicznych i w miarę możliwości starają się je zaspokoić.

Książki, które pomagają w pracy, które warto przeczytać [rec.: Fedorowicz M.: Człowiek niepełnosprawny w bibliotece publicznej]/ Jadwiga Chruścińska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 10, s. 21-22

Tematem książki jest obsługa biblioteczna użytkowników niepełnosprawnych. Zawiera ona opis doświadczeń i norm zagranicznych w tym zakresie. Pozwala zorientować się polskiemu bibliotekarzowi w sposobach pracy z niepełnosprawnym czytelnikiem stosowanych przez kolegów z innych krajów.

Leczyć książką/ Roman Świątek, Krystyna Drożdżewicz // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 3, s. 18-19

Relacja z regionalnej konferencji naukowej poświęconej biblioterapii w Powiatowym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie przy współpracy Biblioteki pedagogicznej w Skawinie i Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej. Celem było wzbogacenie umiejętności doboru literatury do zajęć biblioterapeutycznych dla dzieci i młodzieży w różnym wieku. Wiele miejsca poświęcono problemowi odrzucenia i osamotnienia ucznia w klasie. Ciekawe refleksje na temat lektur i możliwości wykorzystania ich w biblioterapii.

Ludoteki z misją – w Polsce i na świecie/ Renata Zając, Magdalena Janas // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 7-8 s.8-12

Ludoteka to specjalny typ biblioteki, w której gromadzone są zabawki i gry mające służyć terapii przez zabawę. Celem tych placówek jest terapia i kształtowanie kultury zabawy. Ludoteka spełnia funkcje terapeutyczną w przypadku dzieci wykluczonych społecznie, dzieci osób bezrobotnych, samotnych, chorych. Miejsca te są szczególnie popularne w krajach niemieckojęzycznych, a także w Belgii, Francji, Hiszpanii i Portugalii.

Mądry Milek [rec.: Pawlak R.: Milek z Czarnego Lasu]/ Małgorzata Kąkiel // „Świat Książki Dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 4, s. 6

Idealna książka do wykorzystania w celach biblioterapeutycznych. Tytułowy Milek przybywa do czarnego lasu i ma problemy z adaptacją do nowego miejsca. Stopniowo pokonuje opory i lęki. Podejmuje się opieki nad śmiertelnie chorą dziesięcioletnią Martą. Jego przeciwieństwem jest kronikarz, który nie zauważa codzienności, zwykłych codziennych cudów i małych radości, a szuka rzeczy wielkich. Książka o tym, jak ważna jest codzienność, drobne wydarzenia, które tak łatwo przeoczyć. Szukając rzeczy wielkich, łatwo przeoczyć te małe.

O klubach seniora na przykładzie wolskich bibliotek publicznych/ Mirosława Dobrowolska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 11, s. 24-26

Przy wolskiej Miejskiej Bibliotece Publicznej działa klub seniora, którego działalność stanowi także formę terapii. Uczestnicy spotykają się raz w tygodniu: dyskutują, prezentują własną twórczość, uczestniczą w warsztatach, wychodzą do kina i teatru, a także aktywnie korzystają ze zbiorów biblioteki. Dzięki klubowi seniora starsi ludzie mogą aktywnie spędzać czas, a także rozwijać zainteresowania, na które kiedyś zabrakło czasu.

O małej dziewczynce i jej mądrych rodzicach [rec.: Mikołajewski J.: Wszyscy mają psa, tylko nie ja]/ Hanna Diduszko // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 4, s. 3

Książka może służyć jako wspianiała baza do zajęć biblioterapeutycznych, zarówno dla dzieci jak i dorosłych. Uczy jak mówić do drugiego człowieka prostym językiem, pełnym szczerości i sympatii. Uczy także jak pokonywać lęki.

Odwrócenie ról [rec.: Peltoniemi S.: Groszek: piesek, który chciał mieć dziewczynkę]/ Hanna Diduszko //„Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 11, s. 1-2

Książka stanowi wspianiały warsztat biblioterapeutyczny. Autorka w zabawny i mądry sposób pisze o poszanowaniu drugiej istoty, jej pragnień i marzeń. Uczy, że każdy z nas jest inny i zasługuje na szacunek taki, jaki jest. Autorka odwróciła w swojej książce role – to piesek ma dziewczynkę. Ta jednak nie je z miseczki, nie mieszka w budzie i o zgrozo nie kości. Jest inna niż piesek, ale bardzo kochana.

Opowiadki o Eli [rec. Kruusval C.: Jabłonka Eli]/ Hanna Diduszko //„Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 11, s. 2-3

Opowieść do zastosowania w biblioterapii przy doświadczeniu straty. Ostatnio w Polsce coraz częściej zdarzają się groźne zjawiska, jak powodzie, trąby powietrzne. Ludzie w kilkadziesiąt sekund tracą dorobek całego życia. Książka może służyć jako pomoc dla dzieci po takich doświadczeniach. Ulubionym miejscem zabaw kilkuletniej Eli jest stara jabłonka. Dziewczynce bardzo smakują także owoce z drzewa. Niestety, podczas silnej wichury jabłonka zostaje połamana. Dziewczynka bardzo przeżywa stratę. Na szczęście rodzice wiedzą jak zaradzić sytuacji. Kupują sadzonkę nowej jabłonki.

Pomagać innym w rozwoju.../ Lucyna Podgórna, Agnieszka Bartnicka //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 5, s. 18-19

Relacja z konferencji naukowo-szkoleniowej „Alternatywne formy zajęć pozalekcyjnych – biblioterapia oraz muzykoterapia w szkole i placówce oświatowej.” Celem konferencji było propagowanie arteterapii jako formy efektywnego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież. Czas spędzany przed komputerem jeszcze bardziej pogłębia samotność, a czas spędzony na zajęciach arteterapeutycznych przynosi same korzyści.

Program biblioterapeutyczny – oswajanie straszaków. Część pierwsza/ Agata Widzowska-Pasiak //„Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 1, s.34-36

Propozycja przeprowadzenia zajęć biblioterapeutycznych zna temat leku i strachu z wykorzystaniem poezji, dramy, rysunku i dyskusji. Celem jest pomoc dzieciom w zredukowaniu poziomu lęku oraz nauczenie ich, jak szukać pomocy w sytuacjach wywołujących lęk.

Program biblioterapeutyczny – osvajanie straszaków. Część druga/ Agata Wodzowska-Pasiak // „Poradnik Bibliotekarza” - 2009, s. 35-39

Propozycja przeprowadzenia lekcji z elementami biblioterapii. Celem jest pomoc dzieciom w redukcji poziomu leku oraz nauczenie szukania pomocy w sytuacjach wywołujących lęk. Scenariusz zawiera propozycje zabaw, wspólnego czytania, technik dramy z wykorzystaniem poezji, opowiadań i bajek.

Przetrwać w świecie dorosłych [rec. Jędrzejewska-Wróbel R.: Rozmowy ze świnką Halinką]/ Hanna Diduszko // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”]- 2011, nr 5, s. 6

Książka o tym, jak ważną funkcję terapeutyczną może pełnić dziecięca maskotka – ulubiony miś. Bohater – czteroletni chłopczyk nie potrafi zrozumieć świata dorosłych, ale zawsze może liczyć, na swoją ulubioną maskotkę – świnkę Halinkę. Gdy rodzice nie mają czasu, gdyż są zajęci pracą, a babcia mieszka daleko, zawsze zostaje ulubiona maskotka. Dziecko może jej opowiedzieć o swoich problemach a przez to nauczyć się je nazywać. To ważny krok w uporaniu się z dziecięcymi trudnościami.

Senior w mieście, czyli „Ochota na życie”/ Mirosława Dobrowolska // „Poradnik Bibliotekarza” - 2010, nr 3, s. 17-19

Relacja z konferencji „Przystanek książka” poświęconej pracy z książką i biblioterapii osób starszych. Prelegenci dzielili się metodami pracy z seniorami w ich bibliotekach. Zaakcentowano ogromną rolę stałych, regularnych spotkań dla seniorów, warsztatów, wspólnych wyjść do kin, teatrów. Podkreślono rolę współpracy z Uniwersytetami Trzeciego wieku. Na konferencji poruszono także kwestię nauki seniorów obsługi komputera. Seniorzy w przyjaznej, bezpiecznej atmosferze chętnie uczą się podstaw obsługi poczty elektronicznej, internetu, czy worda.

Seniorzy w bibliotekach wolskich w Warszawie/ Mirosława Dobrowolska // „Biblioteka dla Seniorów” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”]- 2009, nr 1, s. 10-12

W wolskich bibliotekach publicznych odbywają się spotkania dla seniorów. Osoby starsze chętnie korzystają z bezpłatnych kursów komputerowych, spotkań z aktorami, pisarzami, dyskusji, słuchają koncertów. Ludzie ci bardzo potrzebują regularnych spotkań, bycia ze sobą. Jest to dla nich forma terapii.

Seniorzy w nowoczesnym społeczeństwie europejskim/ Maria Jedlińska // „Poradnik Bibliotekarza” - 2011, nr 7/8, s. 25-26

Relacja ze spotkania partnerów projektu „TeachNet”, którego celem jest aktywizacja osób starszych i pomoc w opanowaniu obsługi komputera. Wykorzystanie internetu w pracy z seniorami. Zajęcia odbywają się w bibliotekach publicznych.

Seniorzy online w jasielskiej bibliotece/ Tomasz Rutana // „Biblioteka dla Seniorów” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 1, s. 12

W Miejskiej Bibliotece Publicznej w jaśle regularnie są organizowane kursy komputerowe dla seniorów. Cieszą się one ogromnym zainteresowaniem. Seniorzy uczą się korzystania z poczty elektronicznej, obsługi internetu oraz Worda. Poznają, jak można opłacić rachunki przez internet i jak można kontaktować się z rodziną, która mieszka daleko.

Seniorzy w warszawskich bibliotekach publicznych/ Mirosława Dobrowolska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 9, s. 3-10

Seniorzy są grupą społeczną, która w szczególności potrzebuje biblioterapii w postaci książki mówionej, książki z dużą czcionką, a także szeroko pojętej arteterapii: spotkań w ramach klubu seniora, Uniwersytetu trzeciego wieku, czy różnego rodzaju zajęć twórczych. Artykuł zawiera opisy zajęć dla seniorów w filiach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Warszawie.

Serce z butelce [rec.: Jeffers O.: Serce w butelce]/ Lidia Błaszczyk // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 5, s. 4

Książka zarówno dla dzieci jak i dorosłych poruszająca problem życia po stracie kogoś bliskiego. Autor w prosty i przystępny sposób pokazał, że bliscy tak naprawdę nigdy nie umierają, a my niesiemy w przyszłość to, co od nich otrzymaliśmy.

Siemianowicki Uniwersytet Trzeciego wieku – czyli na wykłady do biblioteki/ Patrycja Skorek // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 6, s. 31-32

Inicjatorem Uniwersytetu trzeciego Wieku w Siemianowicach Śląskich jest tamtejsza Miejska Biblioteka Publiczna. Artykuł zawiera opis propozycji zajęć dla seniorów. Mogą oni uczęszczać na zajęcia poświęcone zagadnieniom z: psychologii, kwestii zdrowotnych, archeologii, fizyki, wiedzy o filmie. Dzięki tym zajęciom Biblioteka tętni życiem, a seniorzy mają miejsce, w którym mogą się spotkać, porozmawiać i rozwijać zainteresowania.

„Szukam człowieka” Montaż słowno-muzyczny/ Ewa Zygmunt, Małgorzata Skuza // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 1, s. 38-42

Propozycja dramy o poszukiwaniu istoty człowieczeństwa. Prezentacja oparta została o fragmenty poezji mówionej i śpiewanej. Sama praca nad proponowanymi tekstami stanowi formę terapii.

Święto Bajki – scenariusz zajęć dla dzieci/ Agnieszka Pejrowska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2009, nr 5, s. 39-41

Bajka jako narzędzie biblioterapii. Przykładowy scenariusz lekcji z elementami biblioterapii w oparciu o bajki.

Trudna gra, trudne życie [rec.: Szczygielski M.: Omega]/ Lidia Wójcicka // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 7-8, s. 3-4

Książka stanowi doskonały warsztat do pracy biblioterapeutycznej z dziećmi i młodzieżą do lat trzynastu na temat poczucia odrzucenia, samotności, braku umiejętności budowania relacji z ludźmi. Autor napisał powieść zrozumiałą dla dwunastolatków, osadzoną w ich świecie. Joanna (nick w sieci Omega) jest dwunastoletnią dziewczynką, której rodzice rozwiedli się. Tato założył nową rodzinę, a dziewczyna czuje się niekochana. W dniu dwunastych urodzin dostaje w e-mailu link do gry, która okazuje się być szkołą życia. Aby przetrwać, Omega musi nauczyć się empatii, współczucia i budowania relacji międzyludzkich.

Trzynaćcie tajemniczych spraw [rec.: Letki M.E.: Tajemnicze sprawy]/ Hanna Diduszko // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 3, s. 5-6

Książka o sile i potędze wyobraźni i jej terapeutycznych możliwościach. Dobrze ukierunkowana wyobraźnia może pomóc. Dodać jednak trzeba, że chora wyobraźnia może wyrządzić ogromne szkody. Dlatego ważne jest rozróżnienie. Terapii sprzyja tzw. zdrowa wyobraźnia.

Uniwersytet ludzi ciekawych świata@/ Jerzy Kondras // „Biblioteka dla Seniorów” [dod. Do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 1, s. 7-10

Działające przy bibliotekach publicznych Uniwersytety Trzeciego Wieku stanowią swoistą formę terapii dla ludzi starszych. Ludzie ci nie muszą już być sami, mogą spotykać się, dzielić swoimi troskami i radościami. W ramach zajęć są spotkania i wykłady z historii, psychologii, polityki, socjologii, medycyny. W ramach zajęć jest poczęstunek, a także wyjścia do kin i teatrów.

Usługi Biblioteczne dla osób starszych obowiązkiem Biblioteki Publicznej/ Franciszek Czajkowski // „Biblioteka dla Seniorów” [dod. Do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 1, s. 3-4

Artykuł zawiera charakterystykę pracy z osobami starszymi w bibliotekach publicznych w Danii, Szwecji oraz Norwegii. W krajach skandynawskich działają specjalne programy zajęć twórczych, kursów, treningów. Najstarsi uczestnicy mają ponad czterdzieści lat. Biblioteki publiczne są miejscem, w którym seniorzy mogą spotkać się ze sobą, rozmawiać, dyskutować i tworzyć.

Użytkownicy bibliotek szkolnych/ Agata Arkabus// „Poradnik Bibliotekarza” 2011, nr 9, s. 9-14

Autorka opisuje z jakimi typami czytelników ma do czynienia nauczyciel bibliotekarz. Bardzo cenne jest to, że podpowiada, jak objąć poszczególne grupy czytelników biblioterapią. Zarówno dzieci bardzo zdolne, jak i mające problemy z nauką doświadczają odrzucenia przez grupę rówieśniczą i potrzebują biblioterapii. Pomoc potrzebna jest także tzw. „pożeraczom książek”, dla których literatura stanowi tzw. „życie zastępcze”.

W białoleckim Nautilusie/ Jadwiga Chruścińska, Dorota Grabowska // „Świat Książki Dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2009, nr 2, s. 7-8

Relacja z warsztatów, które można wykorzystać do zainteresowania książką dzieci i młodzieży oraz do biblioterapii. Uczestnicy poznali i wypróbowali osobiście zabawy mogące służyć do biblioterapii i promocji czytelnictwa.

W stronę kreatywności... Przykłady dobrych praktyk w bibliotece pedagogicznej/ Kamila Jakubczyk // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 4, s. 33

W Bibliotece Pedagogicznej w Katowicach w ramach „Galerii Małego Artysty” systematycznie odbywają się wystawy prac dzieci, m.in. uczestników warsztatów terapii zajęciowej. Jest to dla nich nobilitacja. Ich wysiłek zostaje doceniony wystawami. Praktyka ta stanowi przykład arteterapii.

Warsztat bazarza/ Dorota Skotnicka // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2010, nr 5, s. 30-32

Relacja z Warsztatu bazarza zorganizowanego 24 lutego 2010 r. przez Piotra Jankowskiego. Uczestnicy uczyli się wystąpień publicznych pod kątem pracy z najmłodszym czytelnikiem, a konkretnie – opowiadania bajek. Bajki mają ogromne walory biblioterapeutyczne. Mogą kształtować światopogląd drugiego człowieka i jego spojrzenie na świat.

Wolontariat i uczenie się przez całe życie Biblioteka Publiczna w ursusie na konferencji w Ankarze/ Piotr Jankowski // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 10, s. 20-21

Relacja z konferencji VALUE – Wolontariat i uczenie się przez całe życie w Europie. Wolontariat może mieć bardzo różne oblicza. Bezinteresowna praca na rzecz innych może być związana także z pomocą bibliotekarzom w prowadzeniu zajęć arteterapeutycznych i biblioterapeutycznych. Dla wolontariuszy, zetknięcie się z zawodem bibliotekarza, może mieć wpływ na wybór ścieżki zawodowej.

Wprost do serca [red.: Jeffers O.: Chłopiec i pingwin]/ Hanna Diduszko // „Świat książki dziecięcej” [dod. do „Poradnika Bibliotekarza”].- 2010, nr 12, s. 5-6

Książka stanowiąca warsztat biblioterapeutyczny do zajęć na temat poczucia samotności i wartości relacji międzyludzkich. Opowiadanie o tym, jak ważne jest prawdziwe spotkanie. Mały chłopczyk pewnego dnia znajduje przy drzwiach małego pingwinka. Okazuje się, że zwierzątko bardzo potrzebuje ciepła drugiej osoby.

„Z niewielką pomocą naszych przyjaciół” Cykl spotkań dla dzieci niepełnosprawnych w MBP w Kielcach/ Katarzyna Iwańska // „Poradnik Bibliotekarza”.- 2011, nr 6, s.26-28

Relacja z cyklu spotkań dla dzieci niepełnosprawnych w Miejskiej Bibliotece publicznej w Kielcach. Pracownicy tej Biblioteki podejmują prace z dziećmi niepełnosprawnymi, by umożliwić im częstszy kontakt z książką. Bibliotekarki same przygotowują scenariusze konsultując się z wychowawcami klas i pedagogami. Artykuł zawiera opisy przykładowych zajęć z wykorzystaniem poezji, a także zabaw, do których potrzeba zwykłych farbek, pędzelków i papieru. Artykuł pokazuje jak niewiele potrzeba by poprowadzić ciekawe i stymulujące zajęcia dla niepełnosprawnych.

3. Arteterapia ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii na łamach „Bibliotekarza” w latach 2009-2011

„Bibliotekarz” to czasopismo fachowe przeznaczone dla bibliotekarzy pracujących w różnych typach bibliotek: szkolnych, publicznych, pedagogicznych i naukowych. W analizowanym przez autorkę okresie na jego łamach ukazały się publikacje z zakresu biblioterapii, choć w dużo mniejszym zakresie niż w „Poradniku Bibliotekarza”. Nie ma prac z innych rodzajów arteterapii. Autorka zastosowała ten sam podział prac, co przy analizie publikacji umieszczonych w „Poradniku Bibliotekarza”. Można wyróżnić dwie grupy prac:

- **grupa pierwsza** artykuły dotyczące sposobów prowadzenia arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii w bibliotekach różnych typów (w analizowanym czasopiśmie tylko biblioterapii)
- **grupa druga** recenzje.

Rodzaje prac zaliczonych do grupy pierwszej

1. W analizowanym okresie w „Bibliotekarzu” nie ma **scenariuszy zajęć biblioterapeutycznych**.
2. Największą grupę stanowią **artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach**, a więc:
  - seniorami

- osobami z różnymi rodzajami niepełnosprawności fizycznej, emocjonalnej, czy intelektualnej.

W „Bibliotekarzu” znajdują się prace poświęcone pracy z seniorami, a także z osobami dotkniętymi różnymi rodzajami niepełnosprawności, zwłaszcza dysfunkcjami wzroku. Dla tej grupy odbiorców biblioteka stanowi bardzo ważne miejsce, w którym mogą zaspokoić swoje potrzeby kulturalne. Dlatego tak istotne jest, by bibliotekarze potrafili pracować z takimi osobami. Biblioteka musi być dla nich w szczególności sposobem miejscem przyjaznym, w którym będą czuli się bezpiecznie i pewnie.

Nie znaleziono w analizowanym odcinku czasowym **relacji z konferencji** poświęconych biblioterapii.

W „Bibliotekarzu” są **artykuły poświęcone bibliotekom specjalnym**, ściślej mówiąc **poszczególnym działom w konkretnych bibliotekach**, np. dział pracy z dziećmi, dział książki mówionej. Pracownicy tych działów, częściej niż inni, spotykają osoby o specjalnych potrzebach.

Na łamach „Bibliotekarza” w analizowanym okresie ukazała się jedna sylwetka biblioterapeuty.

Rodzaje prac zaliczonych do grupy drugiej

Najwięcej publikacji dotyczących biblioterapii to **recenzje prac** poświęconych tej tematyce. Jest to warte podkreślenia. Śledząc regularnie analizowany miesięcznik, bibliotekarz będzie zorientowany w nowościach z zakresu biblioterapii.

Próba bibliografii adnotowanej publikacji poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii, które ukazały się na łamach „Bibliotekarza” w latach 2009 - 2011

Biblioteki dla dzieci współcześnie/ Grażyna Lewandowicz-Nosal// „Bibliotekarz”.- 2010, nr 11, s. 17-22

Analiza zmian, jakie dokonały się w podejściu do bibliotek dla dzieci. Zaakcentowanie współczesnych trendów. Wartość książki podnosi zwrócenie uwagi na aspekty biblioterapeutyczne. Autorka pokazuje jak można wykorzystać w celach terapeutycznych: audiobooki, zajęcia teatralne, plastyczne, muzyczne, literackie, komputerowe i taneczne.

Biblioteka dla ucznia zdolnego/ Anna Biernacka-Bryk // „Bibliotekarz”.- 2009, nr 10, s. 8-11

Artykuł porusza tematykę pracy bibliotekarza z uczniami o ponadprzeciętnych zdolnościach. Uczniowie ci, oprócz pomocy w dotarciu do potrzebnych materiałów, potrzebują terapeutycznego oddziaływania literatury. Często są to osoby mające problemy

z funkcjonowaniem w grupie rówieśniczej, osoby o niskim poczuciu własnej wartości i wysokim poziomie leku. Bywa, że sama rozmowa przynosi bardzo wiele dobrego. Bibliotekarze mogą organizować warsztaty z asertywności, komunikacji, technik radzenia sobie ze stresem.

Czytelnictwo książki mówionej w Wypożyczalni Książki Mówionej Książnicy Podlaskiej/ Maria Niemyska // „Bibliotekarz”.- 2009, nr 9, s. 13017

W Książnicy Podlaskiej działa Wypożyczalnia Książki Mówionej. Umożliwia ona kontakt z literaturą osobom z dysfunkcjami wzroku. Korzystają z niej osoby niewidome, niedowidzące, a także seniorzy. Do audiobooków sięga także młodzież, dla której to atrakcyjna forma kontaktu z literaturą. Audiobooki w Książnicy Podlaskiej to w dużej mierze literatura piękna. Autorka podkreśla kompensacyjną i terapeutyczną rolę audiobooków.

Książnica Pomorska w Szczecinie ośrodkiem aktywizacji kulturalnej osób z dysfunkcją wzroku/ Janina Mazurkiewicz-Frontczak // „Dobre Praktyki” [dod. do „Bibliotekarza”].- 2009, nr 12, s. 7-8

W Książnicy Pomorskiej od 2005 roku działa Centrum Aktywności Kulturalnej Osób Niepełnosprawnych Wzrokowo CAKONW. Celem jest skupienie osób z dysfunkcjami wzroku oraz zaspokajanie ich potrzeb kulturalnych, pomoc w rozwijaniu talentów twórczych, prezentacja dokonań artystycznych oraz integracja środowiska. Centrum organizuje wykłady, prelekcje, spotkania, promuje twórczość osób niepełnosprawnych wzrokowo. Jest to forma rehabilitacji i terapii. Centrum współpracuje także ze szkołami, co pozwala budować w młodzieży wrażliwość na drugiego człowieka.

Kultura jest dla każdego – oferta Koszalińskiej Biblioteki Publicznej dla osób niepełnosprawnych/ Beata Sawa-Jovanoska // „Dobre Praktyki” [dod. do „Bibliotekarza”].- 2009, nr 9, nr 4-5

Koszalińska Biblioteka Publiczna ma szeroką ofertę dla osób niepełnosprawnych. Zaczęło się od gromadzenia audiobooków. Następnie od 2006 r. w bibliotece realizowany jest program *Kultura jest dla każdego*. Jest to długofalowa oferta kulturalna skierowana do osób z różnymi typami niepełnosprawności. Wyróżniono trzy grupy: niewidomi i niedowidzący, niepełnosprawni intelektualnie – dzieci i dorośli, osoby z problemami psychicznymi. Są to cykle spotkań w blokach: literatura, plastyka, muzyka, teatr, film, a także blok kulinarny smaki świata.

Oferta Stowarzyszenia Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix” im. Henryka Ruszczyca/ Józef Szczurek // „Bibliotekarz”.- 2010, nr 5, s. 16-17

Stowarzyszenie „Larix” dzięki dotacjom z PFRON oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego wydaje książki w formie audiobooków z myślą o czytelnikach z dysfunkcjami wzroku. Stowarzyszenie przekazuje bezpłatnie wydane audiobooki kilkudziesięciu bibliotekom w Polsce. Książki w postaci audiobooków to możliwość aktywnego uczestnictwa w kulturze dla osób z dysfunkcjami wzroku.

[rec.: Czerwińska M., Dederko T.: Niewidomi w świecie książek i bibliotek]/ Marzena Przybysz // „Bibliotekarz”.- 2009, nr 11, s. 28

Recenzja książki poświęconej problemom osób z dysfunkcjami wzroku w świecie książek i bibliotek. Publikacja zawiera rys historyczny oraz pokazuje obecne możliwości. Jej wartością jest pokazanie, w jaki sposób zaspokoić potrzeby kulturalne osób dotkniętych dysfunkcjami wzroku.

[rec.: Fedorowicz M.: Człowiek niepełnosprawny w bibliotece publicznej]/ Adrian Uljasz // „Bibliotekarz”.- 2011, nr 7-7, s. 45-46

Publikacja poświęcona miejscu osób niepełnosprawnych w bibliotekach publicznych. Autorka skupiła się na tym typie bibliotek, pominęła biblioteki pedagogiczne i uczelniane. Poruszyła kwestię zaopatrzenia biblioteki w materiały przeznaczone dla niepełnosprawnych, np. audiobooki, a także system usług informacyjnych na rzecz tej grupy odbiorców. Autorka podjęła temat dostosowania budynków, pomieszczeń i mebli do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. W publikacji odnajdziemy także problematykę współpracy bibliotek publicznych z organizacjami i instytucjami zrzeszającymi niepełnosprawnych.

[rec.: Krawczyk A.: Z książką przez życie]/ Małgorzata Jagielska // „Bibliotekarz”.- 2009, nr 1, s. 28-29

Publikacja jest zbiorem tekstów na temat znaczenia książki w różnych dziedzinach życia społecznego. Autor podejmuje m. in. tematykę biblioterapii – rola książki w terapii osób niepełnosprawnych i uzależnionych. Są to refleksje teoretyczne, które mogą stanowić przyczynek do tworzenia scenariuszy zajęć biblioterapeutycznych. Mogą one także pomóc tworzyć w bibliotekach miejsca dla osób, które biblioterapii potrzebują.

[rec.: Łaba A.: Bajki rymowane w biblioterapii]/ Violetta Pomianowska //.- 2011, nr 1, s. 35

Recenzja książki poświęconej roli bajki w terapii. Autorka omawia zagadnienia teoretyczne i praktyczne. Przedstawia bajkoterapię wieloaspektowo. Pokazuje jak wybierać bajki do celów terapeutycznych, prezentuje przykładowe scenariusze zajęć.

[rec.: Pietrzak M.: Rola teatru w edukacyjnej pracy bibliotekarza i nauczyciela]/ Marzena Przybysz // „Bibliotekarz”.- 2009, nr 4, s. 29

Recenzja książki o roli teatru w bibliotece. Publikacja ta jest bardzo pomocna przy arteterapii, przy opracowywaniu własnych scenariuszy inscenizacyjnych, spotkań, czy wieczorków.

[rec.: Szczupał B.: O literaturze dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością]/ Bernadetta Pomianowska // „Bibliotekarz” .- 2010, nr 9, s. 35

Publikacja stanowi przewodnik po literaturze pięknej i literaturze faktu poruszającej tematykę osób z niepełnosprawnością. Przedstawione przez autorkę publikacje mogą stanowić bazę do przygotowywania zajęć biblioterapeutycznych, bądź indywidualnej pracy z czytelnikiem.

[rec.: Wójtowicz M.: Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych] / Violetta Pomianowska // „Bibliotekarz” .- 2011, nr 4, s. 29

Publikacja zawiera scenariusze zajęć biblioterapeutycznych dla uczniów dosuniętych dysleksją. Uczniowie ci mogą mieć zaniżone poczucie własnej wartości. Paradoksalnie, mimo predyspozycji w kierunku przedmiotów humanistycznych, mogą mieć ogromne problemy z języka polskiego. Książka stanowi pomoc w pracy z takimi uczniami. Systematyczna praca i zrozumienie ich sytuacji pomoże im podnieść poczucie własnej wartości i odnaleźć się w szkole.

Specyfika pracy z czytelnikiem w bibliotekach publicznych i bibliotekach szkolnych/ Cecylia Judek // „Bibliotekarz” .- 2010, s. 18-19

Bibliotekarze z Koła SBP nr 1 w szczecinie co roku organizują kiermasz, na który przynoszą różnego rodzaju pamiątki, nietrafione prezenty, gadżety itd. Za uzyskane pieniądze kupują książki do biblioteki Zespołu szkół Szpitalnych, która spaliła się podczas pożaru szpitala Klinicznego nr 1 w 1998 r.

Uniwersytet Trzeciego Wieku działa na rzecz Śląskiej Biblioteki Cyfrowej/ Luiza Kubica // „Bibliotekarz” .- 2009, nr 12, s. 20-21

W Bibliotece Śląskiej działa pracownia digitalizacyjna, w której w ramach wolontariatu zatrudniani są słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Dla seniorów jest to bardzo ważna aktywność. Maja oni poczucie, że robią coś ważnego i pożytecznego dla innych. Przebywają wśród ludzi.

Wspomnienie o Danucie Gostyńskiej/ Barbara Janczak // „Bibliotekarz” .- 2009, nr 6, s. 28-29

Danuta Gostyńska zakładała szpitalne punkty biblioterapeutyczne. Uwrażliwiała lekarzy na terapeutyczną funkcję literatury. Opracowywała katalogi książek dla czytelników dotkniętych chorobami.

4. Arteterapia ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii na łamach „Biblioteki w Szkole” 2009-2011

„Biblioteka w Szkole” w przeciwieństwie do „Poradnika Bibliotekarza” i „Bibliotekarza” jest dedykowana głównie bibliotekarzom szkolnym. Wszystkie zamieszczone w czasopiśmie artykuły odnoszą się do rzeczywistości bibliotek szkolnych.

Zastosowano ten sam podział prac, co przy analizie publikacji umieszczonych w „Poradniku Bibliotekarza” i „Bibliotekarzu”. Można wyróżnić dwie grupy prac:

- **grupa pierwsza** artykuły dotyczące sposobów prowadzenia arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii w bibliotekach różnych typów (w analizowanym czasopiśmie tylko bibliotekach szkolnych)
- **grupa druga** recenzje.

Rodzaje prac zaliczonych do grupy pierwszej

1. W analizowanym okresie w „Bibliotece w Szkole” są scenariusze zajęć biblioterapeutycznych, a także scenariusze projektów edukacyjnych z zastosowaniem biblioterapii. Projekty edukacyjne to cykle zajęć poświęcone wybranej tematyce. Mogą one mieć charakter terapeutyczny. Scenariusze zajęć oraz projektów edukacyjnych stanowią największą grupę publikacji poświęconych biblioterapii na łamach „Biblioteki w Szkole”.
2. Drugą grupę prac stanowią artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach, a więc z uczniami dotkniętymi różnymi rodzajami niepełnosprawności fizycznej, emocjonalnej, czy intelektualnej, a także z dyslektykami, czy dziećmi zdolnymi, a odrzuconymi przez rówieśników. Do tej grupy możemy zaliczyć także opisy pracy z konkretnymi czytelnikami o specjalnych potrzebach.
3. Są także relacje z konferencji i warsztatów poświęconych biblioterapii.
4. W „Bibliotece w Szkole” wszystkie artykuły poświęcone są pracy z dziećmi w bibliotekach szkolnych.

Rodzaje prac zaliczonych do grupy drugiej

W „Bibliotece w Szkole” (przynajmniej w analizowanym okresie) nie ma typowych recenzji. Od 2011 roku w niektórych numerach jest „Przegląd książek” zawierający krótkie trzyzdaniowe opisy wybranych pozycji. Wiele z nich można wykorzystać do zajęć biblioterapeutycznych. Nie są to jednak recenzje takie jak w „Poradniku Bibliotekarza”, czy „Bibliotekarzu”.

Próba bibliografii adnotowanej publikacji poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii, które ukazały się na łamach „Biblioteki w Szkole” w latach 2009 - 2011

Bajkoterapia w szkole podstawowej/ Renata Gromek // „Biblioteka w Szkole”.- 2009, nr 12, s. 5-7

Autorka przedstawia korzyści terapeutyczne płynące z czytania dzieciom bajek, a także późniejszej pracy w oparciu o przeczytane bajki. Podkreśla efekty płynące z zabawy jako metody wychowawczej oraz terapeutycznej. Prezentuje opracowane przez siebie dwa scenariusze zajęć biblioterapeutycznych z wykorzystaniem bajek. Jeden scenariusz dotyczy radzenia sobie z własnymi błędami. Celem zajęć jest pokazanie dzieciom konstruktywnego podejścia do własnych błędów, które są nieodłączną częścią życia. Drugi scenariusz dotyczy zajęć doskonalących komunikację z innymi ludźmi. Wielu ludzi niezależnie od wieku ma problemy z właściwym formułowaniem komunikatów, dlatego tak ważne jest uczenie tego dzieci.

Bądź bezpieczny w internecie! Pomysł na projekt edukacyjny/ Anna Dobraczyński // „Biblioteka w Szkole”.- 2009, nr 1, s. 20-27

Prezentacja autorskiego projektu edukacyjnego przeprowadzonego w Zespole Szkół Ogólnokształcących Liceum Ogólnokształcącego im. ONZ w Biłgoraju. Celem projektu było wykształcenie świadomych i aktywnych internautów. Uczniowie odbyli cykl lekcji podczas których poznali elektroniczne źródła informacji oraz zasady zaawansowanego przeszukiwania internetu. Licealiści nauczyli się tworzyć ankiety i posługiwać się arkuszem kalkulacyjnym. Poznali także, jakie niebezpieczeństwa mogą napotkać w sieci, zwłaszcza na różnego rodzaju forach i portalach społecznościowych. Tę część zajęć przeprowadzili policjanci. Młodzież dowiedziała się, jakie są konsekwencje umieszczania w sieci kompromitujących zdjęć oraz filmów. Policjanci poruszyli także problem nielegalnego ściągania plików z sieci. Owocem programu są stworzone przez uczniów broszurki informacyjne na temat świadomego korzystania z internetu.

Biblioterapia w edukacji dziecka niepełnosprawnego intelektualnie/ Emilia Wylęgłowska // „Biblioteka w Szkole” 2010, nr 6, nr 12-14

Autorka opisuje efekty pracy indywidualnej z uczniem klasy integracyjnej z umiarkowanym stopniem upośledzenia. Dziecko najbezpieczniej czuło się w bibliotece szkolnej. Źle reagowało na prowokacje rówieśników, hałas, konieczność spełniania wymagań nauczyciela. Powodowało to agresję. Zajęcia biblioterapeutyczne pomagały dziecku wyciszyć się, zrelaksować. W wyniku zajęć dziecko bardzo się zmieniło na lepsze. Chłopiec stał się twórczy, znacznie wzrosła jego zdolność koncentracji. Chłopiec uczy się także nawiązywać relacje z rówieśnikami.

Cała Polska czyta dzieciom: scenariusz zajęć/ Joanna Nadolska // „Biblioteka w Szkole”.- 2010, nr 9, s. 20-21

Autor pokazuje, jak można wykorzystać akcję Cała Polska czyta dzieciom w celach biblioterapeutycznych. W bibliotece można zaaranżować miejsce do wspólnego czytania bajek o walorach terapeutycznych. Bardzo ważne jest to, by po wspólnej lekturze zainicjować rozmowę na temat przeczytanej bajki. Autorka radzi, jak formułować pytania, by były zrozumiałe dla dzieci. Następnie można zaaranżować wspólną zabawę.

Frant z czubkiem: warsztaty baśnioterapii/ Katarzyna John // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 1, s. 18-19

Scenariusz zajęć biblioterapeutycznych dla dzieci przedszkolnych w oparciu o baśń Frant z Czubkiem. Celem zajęć jest uświadomienie dzieciom, że poczucie własnej wartości buduje się dzięki cechom charakteru, a nie na podstawie wyglądu. Dzieci na zajęciach poznają pojęcie poczucia własnej wartości. Wiele przedszkolaków może nawet nie umieć nazwać tego, co myślą i czują na swój temat.

Godzina „za free” jak ja wykorzystać?/ Marzena Tyl // „Biblioteka w Szkole”-2010, nr 6, s. 9-11

Artykuł zawiera propozycje działań, jakie można podjąć w czasie tzw. godzin karcianych. Wszystkie podane propozycje można wykorzystać do zajęć biblioterapeutycznych: pisanie tekstów, tworzenie reportaży, próbki dziennikarskie, tworzenie wieczorów poetyckich. Wymienione działania przy odpowiednim ukierunkowaniu mogą mieć działanie terapeutyczne.

Igła do cerowania, czyli dobrze mieć poczucie własnej wartości: scenariusz baśnioterapii / Katarzyna John // „Biblioteka w Szkole”.- 2009, nr 12, s. 14-15

Prezentacja autorskiego scenariusza zajęć biblioterapeutycznych. Celem zajęć jest uczenie dzieci asertywności i poczucia własnej wartości. Dzieci poznają, jak z przeciwnościami losu radziła sobie igła i na czym polegało jej poczucie własnej wartości. Uczestnicy zajęć uczą się na przykładzie losów igły, że wartościowy jest każdy człowiek.

Jak pomóc dziecku z problemem? Konferencja dla nauczycieli w bibliotece pedagogicznej/ Kinga Hechsmann // „Biblioteka w Szkole”.- 2010, nr 1, s. 5

Relacja z konferencji poświęconej efektywnej pomocy dzieciom i młodzieży z różnego rodzaju problemami. Sporo miejsca poświęcono roli bibliotekarza szkolnego w pomocy uczniom. Bibliotekarz nie wystawia stopni, nie ocenia, przez co łatwiej mu zdobyć zaufanie uczniów. Ogromnym atutem spotkania była prezentacja najnowszej literatury dotyczącej omawianego tematu.

Jaśnie Pani Książka: program edukacyjny/ Anna Grudzień, Elżbieta Pietryka // „Biblioteka w Szkole” 2009, nr 9, s. 12-13

Scenariusz autorskiego programu biblioterapeutycznego przeprowadzonego w klasie czwartej. Klasa ta w pierwszym semestrze roku szkolnego 2007/2008 osiągnęła naj-słabsze wyniki w czytelnictwie. Dzieci te miały także najniższe średnie ocen w szkole. Celem programu było wszechstronny kontakt z książką. Dzieci angażowano do różnych działań: pomoc w bibliotece szkolnej, redagowanie gazetki szkolnej, udział w konkursach literackich i czytelniczych, motywowanie do efektywnego uczenia się. Program zaowocował ogromnym sukcesem. Dzieci nauczyły się korzystać ze zbiorów biblioteki, poznały różne źródła informacji, stały się aktywne społecznie, angażowały się w różne akcje. Wzrosła także ich średnia ocen. Dzieci te uczyły się efektywnie. Autorki podkreślają, jak ważna jest kontynuacja programu w kolejnych latach.

Kot – bohater literacki/ Joanna Kołtun // „Biblioteka w Szkole” 2010, nr 12, s. 18-19

Relacja z wystawy, której celem jest uwrażliwienie dzieci na los bezdomnych kotów. Ekspozycję poświęcono literaturze, której bohaterami są koty. Wystawie towarzyszyły rozmowy na temat bezdomnych zwierząt oraz konkursy o kotach. Dodatkowym efektem wystawy było spopularyzowanie zbiorów biblioteki szkolnej.

Księżniczka na ziarnku grochu, czyli o prawdzie w życiu: scenariusz bańnoterapii/ Katarzyna John // „Biblioteka w Szkole”.- 2009, nr 12, s. 14-15

Autorski scenariusz zajęć terapeutycznych w oparciu o baśnie. Dzieci uczą się sztuki mówienia prawdy. Celem zajęć jest pokazanie dzieciom konsekwencji kłamstw i dla tego, kto kłamie i dla innych.

Mam prawa: scenariusz zajęć/ Małgorzata Wajner // „Biblioteka w Szkole”.- 2010, nr 1, s. 16-17

Scenariusz zajęć poświęcony poznaniu praw dziecka. Zajęcia takie mają istotny walor terapeutyczny. Dziecko poznaje, jakie konkretnie przysługują mu prawa i równocześnie uczy się przestrzegania praw innych osób. Uczestnicy zajęć poznają znaczenie słów: tolerancja, szacunek, godność, przemoc. Słowa te są odmieniane w mediach przez wszystkie przypadki, ale dzieci nie rozumieją ich znaczenia. Dzieci dowiadują się także, gdzie szukać pomocy, gdy ich prawa są łamane.

My i świat, który nas otacza: program czytelniczo-wychowawczy z elementami profilaktyki/ Gabriela Gmerek-Binieć, Barbara Kozłowska, Magdalena Kroczyk// „Biblioteka w Szkole” 2010, nr 2, nr 13-17

Celem programu jest pomoc w kształtowaniu osobowości gimnazjalistek w oparciu o twórczość Małgorzaty Musierowicz. Uczennice gimnazjum w ramach programu uczą się: asertywności, wzmacniania własnej samooceny, podejmowania wyborów życiowych, empatii oraz umiejętności pracy w grupie. Jest to program biblioterapeutyczny z wykorzystaniem książek Musierowicz.

Najważniejszy jest czytelnik/ Aneta Czerwińska-Janeczek, Teresa Stanisławczyk // „Biblioteka Centrum Informacji”. [dod. do „Biblioteki w Szkole”].- 2010, nr 4, nr 21-23

Opis działań prowadzonych przez Szkolne Centrum Informacji w Zespole Szkół Ogólnokształcących Integracyjnych nr 7 w Krakowie. W Centrum Informacji bardzo aktywnie prowadzone są różnego rodzaju zajęcia biblioterapeutyczne – indywidualna praca z czytelnikiem o specjalnych potrzebach, a także zajęcia grupowe w oparciu o dostępną w bibliotece literaturę.

Nauczyciel bibliotekarz a uczeń dyslektyczny/ Ewelina Augustyniak // „Biblioteka w Szkole” 2011, nr 6, s. 5-7

Artykuł podejmuje rolę bibliotekarza szkolnego w pomocy uczniom z dysleksją. W wielu szkolnych bibliotekach są prowadzone zajęcia dla uczniów dyslektycznych. Uczniom tym bardzo potrzebna jest także biblioterapia. Jednak, jak zauważa autorka bardzo ważne jest, by nauczyciele bibliotekarze mieli odpowiednią wiedzę i przygotowanie do pracy z uczniem dyslektycznym.

Nauczyciel bibliotekarz jak psycholog/ Grażyna Petruczynik // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 12, s. 5-7

Autor zwraca uwagę na fakt, że uczniowie w bibliotece czują się emocjonalnie bezpieczni, gdyż nikt ich tam nie ocenia. Dlatego też bibliotekarz może być swego rodzaju psychologiem. Pomocnym narzędziem może być warsztat biblioterapeutyczny. Bibliotekarz może objąć biblioterapią każdą grupę uczniów proponując odpowiednio dobraną literaturę w celu rozwijania poczucia własnej wartości, zdolności koncentracji, radzenia sobie z emocjami itd. Autorka pisze listy terapeutyczne do uczniów, w których ich chwali, docenia wysiłek włożony w realizację jakiegoś przedsięwzięcia, dostrzega dobre strony.

Nie chlap! Projekt kampanii społecznej przeciwko nadużywaniu wulgaryzmów/ Danuta Salamon // „Biblioteka w Szkole” 2010, nr 3, s. 15-16

Prezentacja projektu kampanii mającej uwrażliwić na używanie wulgaryzmów. Podane w artykule pomysły można wykorzystać do zajęć terapeutycznych. Uczniowie uczą

się wyrażać bez wulgaryzmów. Cenne jest pokazywanie, że można wyrażać swoje emocje bez przekleństw.

Niepełnosprawni tacy jak my: scenariusz zajęć/ Katarzyna John // „Biblioteka w Szkole” 2011, nr 6, s. 17

Scenariusz zajęć na podstawie książki *Dziewczynka spoza szyby* dla dzieci z IV klasy szkoły podstawowej. Celem jest uwrażliwienie na potrzeby ludzi niepełnosprawnych i chorych przez pokazanie dzieciom zdrowym, że osoby niepełnosprawne mają swoje emocje, uczucia i marzenia. Dlatego tak bardzo jest im potrzebna akceptacja.

Otchłań złości: scenariusz zajęć/ Renata Rzepecka-Stenka // „Biblioteka w Szkole” 2011, nr 10, s. 20

Scenariusz zajęć, który warto wykorzystać w biblioterapii. Dzieci uczą się, jak radzić sobie z takimi emocjami, jak złość i gniew. Autorka przekonuje, że warto uczyć młodych ludzi konstruktywnego radzenia sobie z emocjami, które są nieodłącznymi towarzyszami życia.

Pedagogizacja rodziców zadaniem bibliotek szkolnych i pedagogicznych/ Lidia Marzec // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 2, s. 5-6

Bibliotekarz szkolny może służyć biblioterapią także rodzicom poprzez dobór odpowiedniej literatury. Rodzice mogą potrzebować fachowej literatury. Nie zawsze jest ona dostępna w bibliotekach publicznych.

Pomagając innym, pomagasz również: scenariusz apelu/ Barbara Mizerska, Piotr Piotrowski // „Biblioteka w Szkole” 2009, nr 5, s. 20-22

Scenariusz apelu poświęconemu potrzebie niesienia pomocy drugiemu człowiekowi. Celem zajęć jest pokazanie uczestnikom, jak czasem niewiele potrzeba, by pomóc drugiemu człowiekowi. Uczniowie poznają, że każdy człowiek może pomagać. Często niewiele potrzeba, by przynieść drugiemu człowiekowi ulgę. Apel pokazuje, jak wiele jest sposobów, by dać coś z siebie innym.

Prawa człowieka: scenariusz zajęć/ Agnieszka Mróz // „Biblioteka w Szkole”.- 2010, nr 1, s. 18-19

Celem zajęć jest zapoznanie uczniów z prawami człowieka. Terapeutyczny wymiar zajęć polega na uczeniu dzieci empatii, szacunku dla innych. Dzieci uczą się jak rozpoznawać uczucia innych i jak się wobec nich zachowywać.

Program biblioterapii dla ucznia z nauczaniem indywidualnym/ Elżbieta Jasiak // „Biblioteka w Szkole”.- 2009, nr 12, s. 11-13

Prezentacja własnego programu biblioterapii dla ucznia liceum. Autorka radzi, jak opracować taki program i na co zwrócić uwagę przy jego tworzeniu. Bardzo cenne jest zwrócenie uwagi na konieczność wsparcia ze strony rodziny dziecka, czy młodego człowieka. Bez tego efekty biblioterapii są dużo mniejsze.

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 3, s. 30-31

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 4, s. 28-29

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 5, s. 20-21

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 6, s. 28-29

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 7/8, s. 28-29

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 9, s. 28-29

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 10, s. 32-33

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 11, s. 24-25

Przegląd książek/ Bernadeta Listwoń // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 12, s. 28-29

Autorka prezentuje bardzo krótkie – krótkie trzyzdaniowe opisy wybranych książek dla dzieci i młodzieży. Wielki plusem jest sugerowanie wieku potencjalnych czytelników. Wiele z omawianych książek można wykorzystać do zajęć biblioterapeutycznych.

Przezorność i uczynność: scenariusz zajęć biblioterapeutycznych/ Anna Borowska // „Biblioteka w Szkole”.- 2011, nr 11, s. 14

Autorski scenariusz zajęć dla uczniów VI klasy szkoły podstawowej i gimnazjum na podstawie utworu Konik polny i mrówka Jeana de La Fontaine’a. Celem zajęć jest uświadomienie uczniom faktu, że podejmowane dziś decyzje będą miały swoje odległe skutki. Dlatego tak ważna jest ciągła praca nad sobą. Na podstawie losów bohaterów bajki, uczniowie dowiadują się także jak ważne jest uwrażliwienie na potrzeby innych.

Seria bajek z morałem: konspekt zajęć w bibliotece/ Ewa Stępień // „Biblioteka w Szkole”2010, nr 2, s. 20-21

Konspekt zajęć bibliotecznych, które mogą być przeprowadzone w ramach biblioterapii. Dzieci poznają serie bajek z morałem. Podczas zajęć biblioterapeutycznych można położyć nacisk na bajki z morałem. Pojęcie serii można wówczas pominąć.

Warsztaty czerpania papieru. Zajęcia w szkole specjalnej/ Krystyna Ryng-Bury // „Biblioteka w Szkole”2009, nr 12, s. 18-19

Prezentacja autorskiego programu zajęć terapeutycznych opartych o naukę czerpania papieru. W przypadku uczniów szkoły specjalnej zajęcia takie służą nauce koordynacji pracy umysłowej i fizycznej. Bardzo ciekawe jest to, że takie zajęcia można przy niewielkim nakładzie środków zorganizować w szkole. Nie ma konieczności dojazdów, z czym wiąże się organizowanie transportu.

Wierzę w człowieka. Projekt edukacyjny/ Agnieszka Mróz, Małgorzata Wajner // „Biblioteka w Szkole”.- 2010, nr 1, s. 10-15

Opis projektu przeprowadzonego w krakowskich szkołach podstawowych i gimnazjach o prawach człowieka (zwłaszcza prawach dziecka). Dzieci i młodzież uczyły się jakie człowiek ma prawa, jak ich przestrzegać oraz jak reagować na ich łamanie. W realizacji projektu dużą rolę odegrali bibliotekarze szkolni. Działania w ramach projektu miały walory terapeutyczne, gdyż dzieci uczyły się tolerancji dla innych kultur i obyczajów. Uczestnicy projektu poznali prawa człowieka, a więc także ich prawa. Dzięki temu łatwiej im będzie domagać się przestrzegania tych praw wobec siebie i szanować innych. Dzięki projektowi Kraków może poszczycić się świadomymi młodymi obywatelami.

Wilk i zając, czyli każdy może się dogadać: scenariusz zajęć/ Agnieszka Stawowska // „Biblioteka w Szkole”2011, nr 10, s. 25-27

Propozycja scenariusza mogącego stanowić podstawę do zajęć biblioterapeutycznych. Dzieci uczą się, jak postępować wobec osób, których nie lubią. Zajęcia pokazują, że zawsze warto dążyć do zgody, zachowując szacunek do drugiego człowieka i do siebie.

Z misiem łatwiej: scenariusz projektu edukacyjnego/ Izabela Rudnicka // „Biblioteka Centrum Informacji”.[dod. do „Biblioteki w Szkole”].- 2010, nr 4, s. 24-26

Prezentacja projektu edukacyjnego, który wykorzystuje terapeutyczne działanie misiów i innych bohaterów dziecięcych bajek . Dzieci uczą się obsługi programów komputerowych: Word, Picture Manager, Blogger, Picasa Web Albums, Power Point, YouTube. Dzieci przygotowują opowiadania, ilustracje i filmiki na temat misiów – bohaterów bajek. Realizacja programu przyniosła same korzyści – dzieci poznały bliżej bohaterów bajek i w przyjaznych warunkach nauczyły się obsługi programów komputerowych

Zajęcia kółka czytelniczego a biblioterapia/ Katarzyna John // „Biblioteka w Szkole” 2010, nr 10, s. 17

Autorka udziela praktycznych wskazówek, jak łączyć zajęcia kółka czytelniczego z zajęciami biblioterapeutycznymi. W artykule zaprezentowano, jak wydobyć treści biblioterapeutyczne z lektur szkolnych, które uczniowie muszą czytać niejako przymusowo.

Zdrowiej i świadomiej żyć, czyli coś dla ciała, coś dla ducha/ Katarzyna Horbowska-Zaraneck // „Biblioteka w Szkole”.- 2009, nr 5, nr 5-7

Relacja z warsztatów „Zdrowiej i świadomiej żyć” zorganizowanych dla bibliotekarzy z Lublina. Zajęcia te miały charakter terapeutyczny. Uczestnicy uczyli się, jak efektywnie i twórczo spędzać wolny czas. Do wyboru były zajęcia ruchowe, taneczne, warsztaty rękodzielnicze, wykłady na temat kultury języka oraz zajęcia relaksacyjne. Na koniec każdy uczestnik warsztatów mógł wziąć udział w degustacji potraw. Udział

w warsztatach udowodnił, że każdy może spędzać wolny czas w sposób ciekawy i efektywny.

5. Podsumowanie

Bibliografię adnotowaną warto przeanalizować pod kątem rodzajów znajdujących się w niej prac. W każdym z tytułów odnajdziemy prace poświęcone arteterapii, a zwłaszcza biblioterapii, ale nie w jednakowym stopniu. Analizę wyników przedstawiono w poniższej tabeli.

L.p.		Poradnik Bibliotekarza	Bibliotekarz	Biblioteka w Szkole
1.1	Scenariusze zajęć	8	0	15
1.2	Scenariusze programów edukacyjnych	0	0	5
1.3	Artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach: seniorzy	12	1	0
1.4	Artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach: osoby z różnymi rodzajami niepełności fizycznej, emocjonalnej, czy intelektualnej	4	2	2
1.5	Artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach: dzieci z dysleksją	0	0	1
1.6	Artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach: dzieci zdolne odrzucone przez rówieśników	0	1	0
1.7	Relacje z konferencji, warsztatów, wystaw i spotkań poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii	7	0	3
1.8	Artykuły o pracy konkretnych bibliotek	9	4	5 (tylko biblioteki szkolne)
1.9	Sylwetki biblioterapeutów	1	1	0
2	Recenzje	12	7	9 (Przeglądy książek zawierające bardzo krótkie opisy wybranych pozycji)

Najwięcej scenariuszy zajęć biblioterapeutycznych z analizowanych czasopism znajduje się w „Bibliotece w Szkole”. Jest to tytuł dla bibliotekarzy z bibliotek szkolnych. Również tylko w tym czasopiśmie znajdują się scenariusze programów edukacyjnych. Najwięcej artykułów poświęconych pracy z seniorami odnajdziemy w „Poradniku Bibliotekarza”. Także w tym tytule znajdziemy najwięcej artykułów poświęconych pracy z czytelnikami z różnymi rodzajami niepełności fizycznej, emocjonalnej, czy intelektualnej. Trzeba jednak wziąć pod uwagę, że w „Bibliotece w Szkole” znajdują się scenariusze i projekty poświęcone pracy z takimi osobami. W „Poradniku Bibliotekarza” znajduje się także najwięcej relacji z konferencji, warsztatów oraz wystaw poświęconych biblioterapii. Także to czasopismo zawiera najwięcej artykułów o pracy konkretnych bibliotek. W „Bibliotece w Szkole” znajduje się pięć takich prac. Ze względu na

profil tytułu dotyczą one jednak tylko bibliotek szkolnych. W „Poradniku Bibliotekarza” i „Bibliotekarzu” znajdują się sylwetki zmarłych biblioterapeutów. W obu tytułach po jednej. Najwięcej recenzji zarówno pozycji poświęconych stricte biblioterapii, jaki i książek, które przez swą treść stanowią bazę do zajęć biblioterapeutycznych znajduje się w „Poradniku Bibliotekarza” – dwanaście. Siedem recenzji znajduje się w „Bibliotekarzu”. W „Bibliotece w Szkole” są bardzo króciutkie „Przeglądy książek”, które trudno zestawić z obszernymi recenzjami zamieszczonymi w „Poradniku Bibliotekarza”, dlatego każdy Przegląd książek potraktowano jako całość.

Z poniższej analizy można wyciągnąć wniosek, że z trzech omawianych tytułów najbardziej wszechstronnie temat arteterapii podejmuje „Poradnik Bibliotekarza”. W tym tytule jest najwięcej, najbardziej różnorodnych prac poświęconych tej tematyce. „Biblioteka w Szkole” podejmuje ten temat tylko w odniesieniu do bibliotek szkolnych. Z drugiej strony to tu odnajdziemy najwięcej scenariuszy zajęć oraz projektów edukacyjnych. Temat arteterapii najbardziej ubogo jest reprezentowany w „Bibliotekarzu”. Nie ma tam scenariuszy zajęć. W powyższym tytule odnajdziemy pojedyncze artykuły poświęcone pracy z czytelnikami o konkretnych potrzebach oraz o pracy konkretnych bibliotek. W analizowanym okresie w „Bibliotekarzu” jest siedem recenzji pozycji poświęconych stricte biblioterapii.

Nasuwa się pytanie, który z powyższych tytułów zawiera teksty najlepszej jakości? Odpowiedź będzie zależała od tego, z jaką grupą czytelników pracują biblioterapeuci i jakich informacji poszukują.

Scenariusze zajęć biblioterapeutycznych, które można znaleźć w „Bibliotece w Szkole” oraz w „Poradniku Bibliotekarza” są wysokiej jakości. Uwzględniają możliwości percepcyjne uczestników zajęć oraz realia panujące w szkołach – ograniczenie czasowe do godziny lekcyjnej, możliwości techniczne itd. Autorzy scenariuszy podsuwają pomysły, jak poprowadzić ciekawą lekcję z walorami terapeutycznymi, mając do dyspozycji ograniczone środki. Udowadniają, że mając pomysł, można przeprowadzić bardzo ciekawe zajęcia.

Artykuły o seniorach opublikowane w „Poradniku Bibliotekarza” będą bardzo pomocne dla osób pracujących w bibliotekach publicznych. W tym periodyku znajdziemy artykuły zawierające konkretne wskazówki dotyczące pracy z seniorami, którzy stanowią coraz liczniejszą grupę czytelników w bibliotekach publicznych. Interesującą propozycją jest tworzenie dla nich Klubów Seniora w bibliotekach, a także rozwijanie współpracy z Uniwersytetami Trzeciego Wieku. Bardzo wartościowe są prace opisujące oferty regularnych spotkań i zajęć dla seniorów w poszczególnych bibliotekach. Mogą one stanowić inspirację dla bibliotekarzy.

Bibliotekarzom, którzy poszukują informacji na temat pracy z osobami niepełnosprawnymi w odniesieniu do bibliotek publicznych, można polecić „Bibliotekarza” oraz „Poradnik Bibliotekarza”. W „Bibliotece w Szkole” temat został omówiony tylko w od-

niesieniu do bibliotek szkolnych. Niepełnosprawni stanowią ważną grupę czytelników. Dlatego bibliotekarze powinni wiedzieć, jak najskuteczniej im pomóc poprzez odpowiednio dobraną lekturę, film, czy choćby zwykłą rozmowę. Szczególnie warto zwrócić uwagę na artykuły poświęcone pracy z osobami niewidomymi i niedowidzącymi. Osoby te także chcą brać w pełni udział w życiu kulturalnym. Dobrze przygotowani bibliotekarze mogą im w tym pomóc.

Poszukującym relacji z konferencji, wystaw oraz różnego rodzaju warsztatów poświęconych arteterapii ze szczególnym uwzględnieniem biblioterapii warto polecić „Poradnik Bibliotekarza”. W periodyku są relacje z wydarzeń dedykowanych zarówno bibliotekarzom z biblioteki szkolnych, jak i publicznych. W „Bibliotece w Szkole” temat potraktowano tylko w odniesieniu do bibliotek szkolnych.

Osoby poszukujące inspiracji w artykułach zawierających opis pracy konkretnych bibliotek, powinny zapoznać się z treścią trzech analizowanych czasopism. Należy oczywiście pamiętać, że w „Bibliotece w Szkole” temat został przedstawiony w odniesieniu do bibliotek szkolnych. W dwóch pozostałych periodykach znajdziemy przykłady opisów pracy bibliotek szkolnych, publicznych, a nawet więziennych. Artykuły te mogą stanowić bardzo cenną odpowiedź, jakie zmiany wprowadzić w bibliotece, by była ona miejscem przyjaznym i otwartym dla wszystkich, mimo trudności lokalowych, czy finansowych.

Najobszerniejsze i najbardziej dokładne recenzje bibliotekarze odnajdą w „Poradniku Bibliotekarza”. Można pozwolić sobie na ocenę, iż recenzje tam zamieszczone są najwartościowsze. Warto podkreślić, że w tym czasopiśmie znajdziemy recenzje zarówno tytułów poświęconych stricte biblioterapii, jaki i takich, które mogą stanowić bazę do zajęć z elementami terapii, a więc bajek, opowiadań, powieści. W „Bibliotekarzu” zaś znaleźć można tylko recenzje prac poświęconych tematyce biblioterapii. Śledząc regularnie ten periodyk, bibliotekarz będzie zorientowany w nowościach poświęconych tej formie pracy z czytelnikiem. W „Bibliotece w Szkole” jest „Przegląd książek”. Zawiera on kilkudzaniowe opisy wybranych pozycji. Nie dają one takiego obrazu, jak obszerne recenzje w „Poradniku Bibliotekarza”.

Trudno wskazać spośród tych trzech tytułów najlepszy. Warto śledzić wszystkie, także te, których w niniejszej pracy nie omówiono. Trzeba zwracać uwagę, do jakiego kręgu odbiorców adresowane jest czasopismo. Wyjaśni to, jakiego rodzaju prac możemy się w nim spodziewać. Poznając periodyki o różnym charakterze bibliotekarz zyska pełniejszy obraz biblioterapii. Dowie się, jak jest ona prowadzona w różnych typach bibliotek. Poszerzy swoją wiedzę i będzie mógł lepiej służyć czytelnikom.

6. Bibliografia

- Biblioteka w Szkole 2009, nr 1-12
- Biblioteka w Szkole 2010, nr 1-12
- Biblioteka w Szkole 2011, nr 1-12
- Bibliotekarz 2009, nr 1-12
- Bibliotekarz 2010, nr 1-12
- Bibliotekarz 2011, nr 1-12
- Poradnik Bibliotekarza 2009, nr 1-12
- Poradnik Bibliotekarza 2010, nr 1-12
- Poradnik Bibliotekarza 2011, nr 1-12

